Folksamling på Järnbron, Uppsala 1937

SVENSKA POLISENS HISTORIA

HAR FUNNITS SEDAN MEDELTIDEN, MEN VAR LOKALT ORGANISERAD FÖRE FÖRSTATLIGANDET AV POLISVÄSENDET 1965.

Nils Henric Liljensparre

Nils Henric Aschan Liljensparre (ursprungligen Sivers), född 22 juli 1738 i Norrköping, död 5 januari 1814 i Stockholm, var en svensk polis och ämbetsman. Han är mest känd för att ha utrett mordet på Gustav III under sin tid som polismästare i Stockholm.

Före år 1850

Regelverk kring lag och ordning har funnits i Sverige sedan medeltiden, bland annat genom landskapslagarna. Ordningen upprätthölls av tingen och kungens fogdar. Från 1500-talet upprätthölls lagen av länsmän med hjälp av fjärdingsmän. Under 1700-talet förekom det brandvakter i städerna vars ansvar var att hålla ordning och brandbevakning. 1776 inrättades Kungliga Poliskammaren i Stockholm under Överståthållarämbetet, och Gustav III utnämnde Henric v. Sivers, adlad Liljensparre, till Sveriges första polismästare. I städerna fanns det även separationsvakter och stadsvakter som höll ordning.

1850 års polisreform

Grunden för dagens polisverksamhet, och för yrket polis, kan spåras till 1850 års polisreform i Stockholm. När köpingar tillkom efter 1863 ålades dessa att i likhet med städerna själv ordna med sitt ordning. Det var vid denna tid och fram till statspolisens inrättande endast i städerna och dessa köpingar som ordningsmakten kallades polis. På landsbygden fortsatte fjärdingsmännen att sköta polisgörat. 1850 års reform bestämde att det skulle finnas en fjärdingsman i varje socken, och vid början av 1900-talet fanns det cirka 2 800 stycken i Sverige. Ända fram till 1954 fanns titeln fjärdingsman kvar och ändrades då till poliskonstapel. Redan 1887 bildades den första piketstyrkan.

1900 och fram till idag

I början av 1900-talet började poliser att organisera sig och 1903 bildas Polisförbundet. 1910 inrättades en polisskola i Uppsala, vilket var den första egentliga polisutbildningen i Sverige. Tidigare hade äldre poliser fått lära upp nyanställda. Samma år fick Sverige sin första polishund.[källa behövs] Den första polisbilen i Sverige levererades 1913 till Stockholm av Scania-Vabis. Karossen var av samma typ som hästvagnen "wurst" med långtgående bankar bak för åtta man och med plats för en inspektionskonstapel invid föraren. Året därpå bildades Säkerhetspolisen. 1918 omorganiserades polisväsendet och länsmännen ersattes av landsfiskaler. I städerna tillsattes i stället en stadsfiskal. Även titeln kronofogde ändrades till landsfogde. 1921 bildades Hamnpolisen, föregångaren till Sjöpolisen.

1925 kom en ny polislag som bland annat underställde all svensk polis regeringen och året därpå fick alla uniformerade poliser enhetlig uniform. 1933 bildades den så kallade Statspolisen för att undvika händelser som den i Ådalen 1931 (se Ådalshändelserna). Denna avdelning upphörde vid förstatligandet 1965. 1935 infördes de första radiobilarna på prov i Göteborg. Det var två Ford V8 1935 utrustade med mottagare i bagageutrymmet och sändaren inklämd mellan benen på passageraren i framsätet. 1964 köpte svenska polisen in den första helikoptern i samband med att den sovjetiske politikern Nikita Chrusjtjov ska besöka Sverige. Tidigare hade man hyrt flygplan för sådana ärenden. Delvis till följd av Norrmalmstorgsdramat och ambassadockupationen i Stockholm 1975 grundades Piketen, en ständig piketstyrka, 1979.

Kvinnliga poliser

År 1908 anställdes Agda Halldin och Erika Ström, som de första polissystrarna i Stockholm. De hade sjukvårdsutbildning och var de första kvinnorna med funktion som polisbiträdena i landet. Deras uppgift var primärt att ta hand om kvinnor och barn som tagits in på polisstationen. Men polisyrket fortsatte att vara mansdominerat fram till och med 1957 då de första kvinnorna anställdes som poliser i Stockholm och i januari 1958 började de sin tjänst. De hade samma arbetsuppgifter, som de anställda männen, men bar batong i stället för sabel. Först 1981 utnämndes Karin Värmefjord i Ludvika , som första kvinnan till polismästaren i Sverige. År 1994 blev Ann Charlotte Norrås den första kvinnan som länspolismästaren, vid polismyndigheten i Göteborg. År 2009 var 26 procent av landets cirka 20 000 poliser kvinnor.

Förstatligandet 1965

Vid 1962 och 1964 års riksdagar beslutades det att polisen i Sverige skulle förstatligas, vilket genomfördes den 1 januari 1965. I och med detta fick Sverige 119 polisdistrikt istället för 554.I samband med förstatligandet bildades Rikspolisstyrelsen som samordnande myndighet för polisverksamheten, skillnaden mellan fjärdingsmän och poliskonstaplar upphörde, sjöpolisen bildades, alla polisbilar målades svart-vita (med undantag för civilbilar) och patrullerande poliser upphörde att bära sabel, vilket de gjort sedan 1840

Närpolisreformen

Under början av 1990-talet genomfördes en större omorganisation som kallas närpolisreformen. Syftet var att i kölvattnet av centraliseringen i och med förstatligandet öka den kommunala polisens närhet till lokalsamhället och medborgarna, och att göra så att polisen inte bara skulle reagera på brott, utan förebygga brott. Den lokala förankringen kombinerades med en förändring av polisernas funktioner: de flesta lokala poliser fick ansvar för alla sorters polisarbete (de blev generalister, snarare än specialister). Reformen genomfördes 1993-1998 i ett antal steg, med olika hastighet i olika delar av Sverige.

Reformen sammanföll dock med finanskrisen under 1990-talet, vilket gjorde att förändringen skulle genomföras utan extra resurser, med hjälp av omprioriteringar, uppsägningar av civilanställda och ett moratorium i antagningen till Polishögskolan under tre år

Omorganisation

Från och med 1 januari 2015 omorganiserades Polisen och 21 polismyndigheter slogs samma till de båda myndigheterna Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. 2016 tjänstgjorde cirka 20 000 poliser i Sverige men totalt hade Polismyndigheten drygt 28 500 anställda

Poliser år 1950

Polisman Helge Andersson (bakom ratten) och kollegan Larsson inspekterar en ny polisbil som är utrustad med radio.

FOTOGRAF Jagerwall, Einar Bild Linköping

Dahlgren, Polis Vänersborg

FOTOGRAFERING 1912

Vänersborgs museum FOTOGRAF K & A Vikner

Polis skyddar andfamilj
År 1950

Bild Linköping

FOTOGRAFERING 1950
FOTOGRAF Jagerwall, Einar

Foto: Norrlandsbild

Sundsvalls museum

Den ridande polisen i Sundsvall läggs ned (1964) efter nära 32 år och de åtta kvarvarande hästarna flyttas. Bland hästarna som ska transporteras söderut märks Ingemar Rindestads tjänstehäst Shah, ett ekipage som nyss tagit SM-guld i fälttävlan. Reportagebilder från stallet på Östra Långgatan, på tomten där OK numera ligger (2015).

FOTOGRAFERING 1964
FOTOGRAF Norrlandsbild

Två MC-poliser på en gata i Sundsvall år 1954.

FOTOGRAF Norrlandsbild Sundsvalls museum

Poliserna Kjell Holmgren i "dagens uniform" och Jerry Lindqvist i "mundering modell Ä" gör reklam för utställningen "Polis - 65" på Tierps yrkesskola

Foto: Arbetarbladet, Tierp
Upplandsmuseet

Foto: Uppsala-Bild

Upplandsmuseet

Professor Harald Riesenfeld under "ungdomens trafikdagar", Uppsala maj 1958

Foto: Uppsala-Bild

Upplandsmuseet

Statspolisen, Uppsala 1954

Tierpspolisen provade nya uniformer, Tierp, Uppland december 1972

Foto: Arbetarbladet, Tierp

Upplandsmuseet

Foto: Uppsala-Bild

Upplandsmuseet

"En tyst minut till minnet av den skjutne polismannen Ragnar Nilsson", Stora Torget, Uppsala 1965

Polis - "trafikkontroll", Uppsala 1964

Foto: Uppsala-Bild Upplandsmuseet

Foto: Uppsala-Bild

Upplandsmuseet

Polis - "trafikvakt ger felparkerade bilar böteslappar", Uppsala 1964

Stadsfiskal Johansson,
Östhammar, Uppland

Foto: Uppsala-Bild

Upplandsmuseet

Poliskommissarie Herman Käll på sin motorcykel, sannolikt Uppsala

"Julfirandet i Uppsala", Uppsala december 1964

Foto: Uppsala-Bild

Upplandsmuseet

Foto: Uppsala-Bild

Upplandsmuseet

Polisen - "radiobilen med konstaplar", Uppsala 1953

Folksamling på Järnbron, Uppsala 1937

Foto: Sandberg, Paul

Upplandsmuseet

"Polisman Björn Hübinette med skjutna fåglar", Uppsala 1964

Foto: Uppsala-Bild Upplandsmuseet

Foto: Arbetarbladet, Tierp

Upplandsmuseet

Trafikskolan på besök hos polisen, Tierp, Uppland, april 1968

Polisen - trafikundervisning, Uppsala september 1951

Foto: Uppsala-Bild

Upplandsmuseet

Polisen har "walkie talkiedebut i Uppsalatrafiken", Kungsgatan, Uppsala 1965

Foto: Uppsala-Bild

Upplandsmuseet

Polisen förbereder för "polisradarn på hela påskhelgen", Uppsala 1965

Foto: Uppsala-Bild

Upplandsmuseet

Inbrott - Hoffners guldsmedsaffär, Uppsala oktober 1948

Foto: Uppsala-Bild

Upplandsmuseet

Poliskontroll på Kungsbackavägen i Mölndal

Mölndals stadsmuseum

Foto: Grönberg, Carolina Grenna Museum- Andréexpeditionen Polarcenter

Poliskonstapel Ström i Gränna 1870 - 1880

Poliskonstaplar i uniformer. 1915 - 1925

Länsman, Alfta 1880-talet

Länsmuseet Gävleborg

Dödsolycka 31 maj 1966

Kalmar läns museum

Två poliser vid sin polisbil i Västervik. 1971

Polisens trafikkampanj, Uppsala

Foto: Uppsala-Bild

Upplandsmuseet

Fyllekärran

Kronprinsessbröllopet. Dokumentation av bröllopet mellan Kronprinsessan Victoria och herr Daniel Westling 19 juni 2010. Poliser utanför Kungliga Slottet.

Foto: Segemark, Peter

Nordiska museet

Polisman Svensson

Foto: Sundgren, Gunnar

Upplandsmuseet

Motorcykelpolis ledar trafik på Drottninggatan vid kvarteret Rådhuset, Dragarbrunn, Uppsala 1958

Foto: Norrlandsbild

Sundsvalls museum

Polisman Nils Österman i Timrå med tjänstehunden Rasta. 1961

Brynäs skola, Trafiklektion

Länsmuseet Gävleborg

Foto: Östlings foto

Upplandsmuseet

Publik vid Dagens Nyheters 6-dagarslopp - cykeltävling i Uppsala 1946

Polisväsendet i Malmö, Engelbrektsgatan år 1913

Poliser på trappan till Limhamns församlings pastorsexpedition, sept. 1944

Foto: Eric Jeppsson / Malmö Museer

Ridande poliser, gruppbild Malmö

Foto: Ragnar Küller / Malmö Museer

Utomhusbild som visar polis i full uniform vid Jägersro år 1974.

FDM 000156:023

© Willy Svensson / Malmö Museer

ROCK-polisuniform före 1985

efter 1902, före 1920)

(1910-tal)

Polisöverkonstapel Wennerberg.

Edsbyn, Kvällsgymnasiet, Rektor Skoog m.fl. Polisman Sune Martinsson, 8 Juni 1966

Länsmuseet Gävleborg

Bertil Eriksson 1944

Borg, Carl Wilhelm
År 1917

Polisuniform, rock, med ståndkrage samt knappar med bohjorten, Vänersborgs stadsvapen. Rockar av denna typ bars fram till 1965 då polisen förstatligades.
Användning 1940 - 1949

Fototid: April 1928.

Västergötlands museum

FOTOGRAF Heurlin, Gustav

Svensk polisman, 2004.

År 2012

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Beriden_Polis_H%C3%B6gvakten_2012.jpg

Volvo XC70

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Volvo_XC70_Swedish_police_car.jpg

Kravallutrustad polis i yttre tjänst, 2007.

Polisutrustning

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Polisutrustning,_b%C3%A4lte.jpg

Polisväsendet i Sverige ska enligt lagen arbeta för att "upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp". Den är uppdelad i Polismyndigheten och Säkerhetspolisen.

Polisman är i Sverige en person som tjänstgör inom polisen med sådan tjänsteställning som anges i polisförordningen (2014:1104). Polisman skall under tjänstgöring ha med sig tjänstekort för polisman (i folkmun kallat "polislegitimation") eller polisbricka.

Den svenska polismyndigheten har (december 2016) cirka 29 500 medarbetare varav cirka 20 000 poliser

2017 antal poliser 29 599 19 741 (poliser) 9 858 (civila)